

τῷ ἄερί· ἐκείνῳ τῷ ἄδρανεϊ, τῷ νεκρῷ ἐκείνῳ ἄερί, τῷ τόσον βαρέως ὑπερκαθημένῳ τῶν παρὰδιδόμενων πόλεων, αἱ σημαῖαι ἡδυνάτου πλέον νὰ κυματίσωσιν, οὐδὲν τὸ ὑπερήφανον ἡδυνάτο πλέον νὰ ζήσῃ. . . Καὶ ὁ γηραιὸς Χορνοῦς κατέπεσε νεκρὸς, ὥσπερ ὑπὸ κεραυνοῦ βληθεὶς.

[Alphonse Daudet]. Α. Π. Κ.

ΑΠ' ΑΘΗΝΩΝ ΕΙΣ ΣΠΑΡΤΗΝ

Πρὸ πολλοῦ χρόνου διενεοῦσθαι νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν ἀντίπαλον τῶν Ἀθηνῶν πόλιν τῆς Πελοποννήσου Σπάρτην, ἀλλ' αἱ μελέται μου ἐπὶ μακρὸν χρόνον μὲ ἐκώλουν νὰ ἐκπληρώσω τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην, οὐχ ἦττον παρὰ τὴν ἀδμημονίαν μου ταύτην νῦν ὅτι νὰ εὖρω ἐσχάτως συνοδοιπόρον τὸν περιφανῆ καθηγητὴν κύριον Α. Η. Sayce ἐξ Ὀξωνίας, εἰς ὃν δὲν δύναμαι ἢ νὰ ἐκφράσω καὶ ἐνταῦθα τὰς ἐνθέρμους μου εὐχαριστήσεις δι' ὅσα παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ περιηγήσει ἔμαθον.

Οὕτω λοιπὸν ἀμφότεροι ὑπὸ κοινῆς ἐπιθυμίας ἀγόμενοι ἐγκατελείψαμεν τὰς Ἀθήνας τὴν πρωίαν τῆς 19 Φεβρουαρίου κατελθόντες διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς Πειραιᾶ, καίτοι ὁ καιρὸς ἦτο λίαν ψυχρὸς καὶ αἱ πέριξ σειραὶ τῶν ὁρέων χιόνι κεκαλυμμέναι. Ἐκεῖ ἐπεβίβασθημεν ἐπὶ τῆς «Ἐλπίδος», ἀτμοπλοίου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρίας καὶ περὶ τὴν 7ην ὥραν ἀπῆραμεν ἐκ Πειραιῶς.

Μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ λιμένος ἐξοδὸν ἡμῶν εἰχομεν ἄνεμον λίαν παγερόν, ἀλλ' ἡ λαμπρὰ θέα τῶν πέριξ ἐκράτει ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ἀριστερᾷ βλέπει τις τὸν τάφον τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ ἐνθυμεῖται τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο ἐπιγράμμα:

Ὁ σὸς δὲ τύμβος, ἐν καλῷ κεχωσμένος
Τοῖς ἐμπόροις πρόσφρησις ἔσται πανταχού,
Τοῖς τ' ἐκπλέοντας εἰσπλέοντας τ' ὕψεται,
Χωπὸταν ἄμιλλα τῶν νεῶν, θάσσεται ἰ.

περαιτέρω δεξιᾷ τὴν θεῖαν νῆσον Σαλαμῖνα, κειμένην κατέναντι τῆς Ἐλευσίνος καὶ καθήκουσαν μέχρι Μεγαρικῆς, ἔχουσαν μῆκος 80 σταδίων καὶ σχῆμα ὠσειδές. Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς αὐτῆς ἀκτῆς ἐκτείνεται τὸ πρὸς τὴν παρὰλίαν τῆς Ἀττικῆς μακρὸν καὶ βραχὺδες αὐτῆς ἀκρωτήριον Κυνόσουρα καὶ νῦν Ἀγία Βαρβάρα, πρὸ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὁ βράχος Ψυτάλεια. Εἰς τοῦτο τὸ μεταξύ τῆς νήσου καὶ τῆς Ἀττικῆς στενὸν συνεροτήθη ὡς γνωστὸν τῷ 480 π. Χ. ἡ μεταξὺ Περσῶν καὶ Ἑλλήνων ναυμαχία.

Μετὰ τὴν Σαλαμῖνα ἠρξάμεθα παραπλέοντες ἐπ' ἀριστερᾷ τὴν ἀνώμαλον νῆσον Αἰγίναν, ἣν λύμην τοῦ Πειραιῶς ὁ Περικλῆς ὠνόμασεν,

1. Πλουταρχ. Θεμιστοκλ.

καὶ ἥτις ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας εἶνε λίαν δύσβατος καὶ ἔχει ἀποτόμους ἀκτὰς, ἐν ᾧ πρὸς νότον ἔχει λόφους καὶ πεδιάδας· δένδροφυτοὺς καὶ μικροὺς πρασίνοὺς ὄρμους εἰσχωροῦντας εἰς τὴν ξηράν. Τὰ λείψανα τῶν κτιρίων τοῦ λιμένος καὶ ἡ καλῶς διατετηρημένη προκυμαία ἐνθυμίζουσι τὴν παλαιότεραν ἀκμὴν τῆς νήσου.

Καθ' ἱστορίαν γνωρίζομεν ὅτι ἐν Αἰγίνῃ διὰ Φεῖδωνος τοῦ Ἀργείου ἐλόπησαν τὰ παλαιότερα νομίσματα ἐν Ἑλλάδι.

Ἐντεῦθεν στρέφοντες τὸν ὀφθαλμὸν πρὸς τὴν ἀπέναντι στερεὰν βλέπομεν ἐν τῷ μυχῷ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου παραθαλάσσιον πόλιν, τὴν Ἐπίδαυρον, ἐν ᾗ διὰ τῶν ἐπ' ἐσχάτων γενόμενων ἀνασκαφῶν ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας ἤχθησαν εἰς φῶς πολύτιμα τῆς ἀρχαιότητος ἔργα, οἷον περίφημον θέατρον καὶ ἡ θόλος τοῦ Πολυκλείτου, ἣν μετὰ θαυμασμοῦ περιγράφει ὁ Παυσανίας.

Μετὰ τὴν Ἐπίδαυρον ἐφθάσαμεν εἰς τὴν νῆσον Πόρον, τὴν ἀρχαίαν Καλαυρίαν ἢ Καλαυρείαν, κειμένην κατέμπροσθεν τοῦ λιμένος τῆς Τροιζήνης Πώγωνος· ἦτο δὲ ἐξ ἀρχῆς ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅτε οἱ Δελφοὶ ἦσαν ἱεροὶ τοῦ Ποσειδῶνος· ὕστερον δὲ ἀντήλλαξαν, ὡς ἐμυθεύετο, οἱ θεοὶ οὗτοι, καὶ ὁ μὲν Ἀπόλλων ἔλαβε τοὺς Δελφούς, ὁ δὲ Ποσειδῶν τὴν Καλαυρίαν, ἐν ᾗ εἶχε καὶ ναόν. Ἐν Καλαυρίᾳ κατεδιώχθη ὡς γνωστὸν καὶ ἀπέθανεν ὁ μέγιστος τῶν ῥητόρων τῆς ἀρχαιότητος ὁ Δημοσθένης.

Ἡ νῦν καμώπολις Πόρος κεῖται ἐπὶ τοῦ πρὸς δυσμὰς πετρώδους ἀκρωτηρίου, σχηματίζοντος χερσόνησον συνεχομένην τῇ ὅλῃ νήσῳ διὰ χθαμαλοῦ καὶ μικροῦ ἀμμόδους ἰσθμοῦ, ὁσάκις δὲ πνεύσῃ σφοδρὸς ἄνεμος ἀπ' ἀρκτου πρὸς μεσημβρίαν ἡ θάλασσα ἐξογκουμένη καλύπτει τὸν ἰσθμὸν τοῦτον καὶ τότε φαίνεται ὀφθαλμοφανῶς ἡ νῆσος. Ἡ κώμη εἶνε νεωτέρα κατασκευῆς, οὕσα δὲ ὠκοδομημένη ἐν σχήματι πυραμίδος ἐπὶ κατωφερείας λόφου πετρώδους, φθάνει μέχρι τῆς θαλάσσης· αἱ δὲ οἰκίαι φαίνονται σσωρευμέναι καὶ εἰς πᾶσαι δωματοσκηπεῖς ὡς αἱ τῶν Κυκλάδων νήσων· αἱ ἀγυαὶ στεναὶ καὶ ἀκάθαρτοι καὶ μόνον ἡ κρηπίς εἶνε λιθόστρωτος· στεροῦνται δὲ οἱ κάτοικοι τοῦ Πόρου καὶ πυροξύλων καὶ ὕδατος, δύο ἀναγκαιοτάτων εἰδῶν ἅπερ προμηθεύονται ἐκ τῆς ἀπέναντι ξηρᾶς. Εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας τῆς κωμοπόλεως κεῖνται τὰ ἑρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ κορυφῆς λόφου ὑψυμένου 1000 πόδας ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· οὐδεὶς κίων διαμένει ὀρθός, καὶ ἐξ αὐτοῦ μόνον συντρίμματα σώζονται, ὧν τεμάχια πινὰ δεικνύουσιν ὅτι ὁ ναὸς ἦν μετρίου μεγέθους καὶ ἡ κατασκευὴ τῶν κίωνων αὐτοῦ ἦν Δωρικῆς τάξεως.

Ἡ θέα ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ ναοῦ ἐκτείνεται ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ νήσων, ἐπὶ τῆς χερσονήσου τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς πόλεως Ἀθηνῶν καὶ πρὸς μεσημβρίαν ἐπὶ τῆς νήσου Ὑδρας. Παρὰ τὰ ἐρείπια ταῦτα ὑπάρχει μονὴ τοῦ Ἀγίου Νικολάου.

Μετὰ τὸν Πόρον διήλθομεν διὰ τῶν νήσων Σπετσῶν καὶ Ὑδρας ἀπέναντι τοῦ Σκυλλαίου ἀκρωτηρίου, καταλιπόντες δὲ καὶ ταύτας μετὰ τετράωρον πλοῦν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Ναυπλίον· πρὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὸν λιμένα βλέπει τις ἐπὶ τοῦ ἀποτόμου βράχου τοῦ Παλαμιδίου κάτω τάφους παναρχαίους ἐσχάτως ἀνακαλυφθέντας. Ἡ πόλις αὕτη ἐκτίσθη ὑπὸ Ναυπλίου, τοῦ λεγομένου υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Ἀμυμώνης, ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς πολιορκίας τῆς Τρωάδος. Ὁ Στράβων δὲν παραδέχεται τὴν γνώμην ταύτην, ἀλλ' ἐτυμολογεῖ τὸ ὄνομα Ναυπλίου «ἀπὸ τοῦ προσπλεῖσθαι ταῖς ναυσὶ» καὶ ὀνομάζει αὐτὸ Νάυσταθμον τῶν Ἀργείων. Ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Ναυπλίας οὐδὲν δυστυχῶς τῶν ἀρχαίων μνημείων διατηρήθη· ἐσχάτως δὲ ἀνευρέθησαν τυχαίως παναρχαίαι τινὲς τάφοι λελαξευμένοι ἐντὸς τοῦ βράχου ὁμοιοὶ τῶν ἐν Σπάρτῃ καὶ Μενιδίῳ εὑρεθέντων. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παυσανίου ἦν ἔρημος ἡ πόλις. Ἐσώζοντο δὲ μόνον ἐρείπια τῶν τεχνῶν αὐτῆς καὶ ναὸς Ποσειδῶνος καὶ λιμὴν καὶ πηγὴ Κανάθος λεγομένη, ἐν ἣ ὡς ἐδόξαζον οἱ Ἀργεῖοι ἡ Ἥρα λουομένη καθ' ἕκαστον ἔτος ἀνελάμβανε τὴν παρθενίαν αὐτῆς.

Ἐκ Ναυπλίου πλέοντες πρὸς τὸν Μαλέαν προσηγίσαμεν τῇ Ἐπιδαύρῳ Λιμερᾷ, τῇ μετὰ ταῦτα Μονεμβασίᾳ ὀνομασθείσῃ, διὰ τὴν μίαν μόνην αὐτῆς ἔμβασιν ἐκ τῆς πρὸς δυσμὰς ἡπείρου διὰ γεφύρας. Ἐπέκεινα δ' αὐτῆς τὸ πλοῖον ἤρξατο ταλαντευόμενον, ὅπερ εἶνε ἀλάνθαστον προμήνυμα τῆς προσεγγίσεως τοῦ Μαλέα. Τὸ ἀκρωτήριο Μαλέας ἢ Μαελαι ἦτο καὶ εἶνε γνωστὸν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων πᾶσι τῶς ναυτιλομένοις διὰ τὸ κινδυνῶδες τῆς παρακάμψεως. Οἱ ἀρχαῖοι ναυτικοὶ μετὰ φόβου ἐμνημόνευον τοῦ ὀνόματος τοῦ Μαλέα, καὶ μετ' ἀπελπισμοῦ διέπλεον αὐτόν, ὅθεν καὶ τὸ οἶονεῖ ἐπικηδεῖον ῥητόν, τὸ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀναφερόμενον·

Μαλέας δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε.

Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει περὶ τῆς ἐνταῦθα συμφορᾶς τοῦ Ὀδυσσεῶς, ὡς φαίνεται δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ὅμηρος ποτε «περιγνάμπτων Μαλειῶν ὄρος αἰπὺν» ἔλαβε πείραν τῆς κινδυνώδους διαβάσεως αὐτοῦ, καθ' ὅτι μετὰ μεγάλης ζωηρότητος ἀναφέρει αὐτὸ εἰς τὰ ἔπη αὐτοῦ.

Οὐδεὶς λησμονεῖ ἐνταῦθα τὰ ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης κείμενα κοσμήματα τοῦ Παρθενῶνος, ἅτινα ὁ Ἐλγιν ἐσύλησεν ἐκ τοῦ Παρθενῶνος ἐν ἔτει 1795.

Ἡ νῆσος Κύθηρα κειμένη ἐν τῷ Κρητικῷ πελάγει κατὰ νότον τῆς Πελοποννήσου, ἐκαλεῖτο καὶ Πορφυροῦσα, διότι εἶχε πορφύρας καλλίσας. Κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην μυθολογίαν, ἡ μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τῶν γεννητικῶν μορίων τοῦ Κρόνου ἐκ τοῦ ἄφρου τῆς θαλάσσης γεννηθεῖσα Ἀφροδίτη κατήχθη κατὰ πρῶτον εἰς Κύθηρα καὶ ἐκεῖθεν ἐπεραιώθη εἰς Κύπρον. Ἡ Ἀφροδίτη ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς καὶ ναοῦ αὐτῆς ὠνομάσθη Κυθηρίας. Ἡ νῆσος ἂν καὶ μικρὰ, ἦν ὁμως πολλοῦ ἀξία διὰ τὴν θέσιν αὐτῆς παρὰ τὴν εἰσόδον τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου· διότι ὅστις ξένος κατεῖχεν αὐτὴν ἠδύνατο νὰ διαταράττῃ αἰὲ πᾶσαν τὴν παραλίαν τῆς Λακωνικῆς, καὶ διὰ τῶν εὐδιεγέρτων Εἰλωτῶν νὰ παρέχῃ πράγματα τῇ Σπάρτῃ, ὅπερ ἐννοήσαντες οἱ Λακεδαιμόνιοι κατέλαβον αὐτὴν βίᾳ καὶ διετήρουν ἐκεῖ φρουρὰν στέλλοντας διοικητὴν ἐκ Σπάρτης καλούμενον Κυθηροδίκην.

Ὁ ἐνταῦθα ναὸς τῆς Ἀφροδίτης Οὐρανίας ἦν ἁγιώτατος καὶ ἀρχαιοτάτος πάντων ὅσους ἡ θεὰ αὕτη εἶχεν ἐν Ἑλλάδι.

Ἐκ Κυθέρων ἀναχωρήσαντες διηυθύνθημεν πρὸς τὸ Γύθειον ἔνθα μετὰ ὥρων τρικυμιῶδες ταξείδιον ἀπεδιβάσθημεν περὶ τὸ μεσονύκτιον ῥαγδαίως πιπτούσης βροχῆς. Κατὰ κακὴν ἡμῶν τύχην ὁ Ἐπαρχος, πρὸς ὃν εἶχομεν συστατικὴν ἐπιστολὴν, ἀπουσίαζεν, ὁ δὲ μικρὸς παῖς ὁ φέρων τὰ πράγματα ἡμῶν μᾶς ὠδήγησεν εἰς ἐλασινὸν ἄχυρῶνα ὃν ἐκάλουν ξενοδοχεῖον. Ἐκόντες ἄκοντες εἰσῆλθομεν εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ ὀνομαζομένου ξενοδοχείου ἦτο τὸ μαγειρεῖον ἐκεῖθεν δὲ μᾶς ὠδήγησαν εἰς δωμάτιον, ὅπερ ἐχρησίμευε καὶ ὡς ἐστιατόριον, αἱ δὲ τράπεζαι ὅπου ἐν καιρῷ ἡμέρας ἐγευματίζον ἐχρησίμευσαν τότε ὡς κλῖναι ἡμῶν. Τὸ ἐστιατόριον τοῦτο ἦτο ἀνευ παραθύρων, εἶχομεν ὅμως ἐξ Ἀθηνῶν προμηθευθῆ δύο σκεπάσματα, ἐν οἷς ἐγκεκορδυλημένοι ἐκαθήμεθα ἕως ὅτου ἐξημέρωσεν· ἀλλὰ δὲν εἴμεθα μόνον ἡμεῖς οἱ ξενιζόμενοι τοῦ περικλεοῦς τούτου ξενῶνος· ἀξιωματικὸς τις πάσχων ἐνοσηλεύετο πλησίον ἡμῶν ὑπὸ δύο στρατιωτῶν· ἐκ τὸς τούτου τὴν νύκτα ὅλην δὲν ἐπαυσαν οἱ ἐπισκέπται, ἄλλοι μὲν ζητοῦντες ὕπνου θέσιν, ἄλλοι δὲ ζητοῦντες παύσιν. Εὐτυχῶς τὴν μελαγχολίαν ἡμῶν διεσκεδάζε καθ' ὅλην τὴν νύκτα ὁ γρυλλισμὸς τῶν χοίρων, οἵτινες ἦσαν κάτω τοῦ δωματίου ἡμῶν, καθὼς καὶ οἱ ἐπὶ τῆς ὀροφῆς καθ' ὅλην τὴν νύκτα περιτρέχοντες μῦς. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ἀναφέρω ὅτι τὸ Γύθειον εἶνε εὐτυχὴς τόπος ὅσον ἀφορᾷ τοὺς χοίρους· πλῆθος τοιούτων βλέπει τις εἰς τὰς ὁδοὺς, ἐκ πρώτης δ' ὤψεως ἐπιβιβάζομένους τις ἀπορεῖ διὰ τὸ πλῆθος τῶν τετραπόδων τούτων, ἕνεκα τῶν ὁποίων αἱ ὁδοὶ γέμουσιν ἀκαθαρσιῶν.

Μετὰ τὸ πρόγευμα ἡμῶν, ὅπερ συνίστατο ἐξ ὀλίγου ἄρτου καὶ γάλακτος, ἀνεχωρήσαμεν τὴν

9 ὥραν τῆς πρωίας ἔπιπποι ἐκ τοῦ Γυθείου διὰ Σπάρτην, συνοδευόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀγωγέως τῶν ἵππων καὶ ἐνὸς χωροφυλάκος, ὃν ὁ ὑπομάρτυς εἶχεν εὐγενῶς θέσει ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἡμῶν, ἐπειδὴ τὸ μέρος δὲν ἦτο ἐντελῶς ἀσφαλές.

Τὸ Γύθειον παραθαλάσσιος πόλις ἦτο μία τῶν Ἑλευθερολακῶνων πόλεων· ἐνταῦθα ἦσαν καὶ τὰ νεώρια τῶν Λακεδαιμονίων, ἃ ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐνέπρησεν ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Τολμίδης. Πλησίον τῆς θαλάσσης εὐρίσκονται λείψανα θεάτρου, ὡς καὶ ἐρείπια λουτρῶν ῥωμαϊκῆς κατασκευῆς.

Ἡ ὁδὸς ἦν ἐπορευόμεθα εἶνε ἀμαξιτὸς καὶ πλατεία, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐνταῦθα ἀμαξία δὲν ὑπάρχουσι· καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τῆς πορείας ἡμῶν ἄλλο δὲν ἐβλέπομεν, εἰμὴ ὅρη ὑψηλὰ ὑπὸ χιάνων κεκαλυμμένα, ὡς σύντροφον δὲ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν εἶχομεν βροχὴν. Τὴν ἀνίαν τοιοῦτου ταξιδίου διεσκέδαζε μόνον ἡ μονότονος μουσικὴ τῶν κωδῶνων τῶν ἡμιόνων μας· οὐδὲν μέρος ὅπως σταθμεύσωμεν ὑπῆρχε, καὶ τὰ περὶ εἶνε ἔρημα καὶ ἀκατοίκητα. Μετὰ ἐξάωρον ὁδοιπορίαν ἐφθάσαμεν εἰς ἓν χάνι, ἔνθα ἐμείναμεν 1 ὥραν ἵνα γευματίσωμεν. Ἐνταῦθα εἶνε τὸ μέρος τοῦ δρόμου ἀπὸ Γυθείου εἰς Σπάρτην. Ἰπεύσαντες πάλιν τὴν 1 ὥραν μ.μ. ἐφθάσαμεν τέλος τὴν 7 ὥραν τῆς ἑσπέρας εἰς Σπάρτην καὶ διητυνύθημεν εἰς τὸ Νομαρχεῖον, ἔνθα ὁ ἐξαίρετος καὶ πεπαιδευμένος νομάρχης κ. Εὐθύμιος Πλαστήρας λίαν εὐγενῶς μᾶς ὑπεδέχθη καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας μᾶς ἐφιλοξένησεν ἐν τῇ οἰκίᾳ του, εἰδήμων πρὸς τοῖς ἄλλοις ὦν καὶ ξένων γλωσσῶν. Οὐδέποτε θέλω λησμονῆσαι τὰς τρεῖς εὐφροσύνας ἑσπέρας, ἃς διήλθομεν ὁμοῦ κατὰ τὴν ἐν Σπάρτῃ διαμονὴν ἡμῶν, διαλεγόμενοι περὶ διαφόρων ἀντικειμένων.

Ἡ φύσει αὕτη ὀχυρὰ πόλις τῆς ἀρχαιότητος, ἥ διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ἀνδρίαν καὶ φιλοπατρίαν τῶν κατοίκων τῆς ἀθάνατον δόξαν κτησαμένη καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἡγεμονίς τῆς Ἑλλάδος διατελέσασα Σπάρτη, κεῖται εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ δαφνώδους ποταμοῦ Εὐρώτα, ἐπὶ γραφικωτάτου ὀροπεδίου, ὑπερθεν τοῦ ὁποῦ ἀριστέρᾳ ἵσταται ὁ χινοσκιπὴς Ταύγετος, δεξιᾷ δὲ ὁ Πάρνων σχηματίζοντες μακρὰν λεκάνην φθάνουσιν μέχρι τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου.

Κατὰ τὴν ἐβδόμηχυστὴν ἐνάτην Ὀλυμπιάδα ἡ Σπάρτη κατηδαφίσθη ὑπὸ σεισμοῦ καὶ τότε ἀπεσπάτησαν οἱ πλεῖστοι τῶν Εἰλώτων αὐτῆς εἰς Ἰθῶμην.

Ἡ ἀρχαία Σπάρτη δὲν ἦτο γυνὴ μνημείων, τὰ κυριώτερα δὲ ὅσων οἱ συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν εἶνε περίπου τὰ ἑξῆς. Ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Σπάρτης ἦν στοὰ ἐπιφανεστάτη καλουμένη

Περσικὴ ὡς κατασκευασθεῖσα ἀπὸ λαφύρων Περσικῶν, ἥτο δὲ κεκοσμημένη διὰ πολλῶν ἀγαλμάτων· οὐ πόρρω ταύτης τῆς στοᾶς ἦτο ὁ τάφος Ὀρέστου τοῦ Ἀγαμέμνονος. Πλησίον τῆς ἀγορᾶς ἦν τόπος συνεδριάσεως ὅστις ἐκαλεῖτο Σκιάς· τὴν Σκιάδα ταύτην κατασκεύασεν Θεόδωρος ὁ Σάμιος, δὲ πρῶτος ὡς λέγεται ἐφεῦρε τὴν τέχνην τοῦ διαχέειν σίδηρον καὶ διπλαττεῖν ἐξ αὐτοῦ ἀγάλματα.

Ἡ ἀκρόπολις τῆς Σπάρτης δὲν ἦτο μὲν περιφανὴς κατὰ τὸ ὕψος ὡς ἡ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ Καδμεΐα τῶν Θηβῶν καὶ ἡ Λάρισσα τοῦ Ἀργους, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως λόφων τὸν ὑψηλότερον ὠνόμαζον ἀκρόπολιν. Ἦν δὲ ἐπ' αὐτῆς καὶ Ἀθηνᾶς καλουμένης Πολιούχου καὶ Χαλκιοίκου, τὸ μόνον μνημεῖον τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ὅπερ εἶδεν ὁ Παυσανίας καὶ ἐθαύμασεν, ἥτο δὲ ἔργον τοῦ Γοιτιάδα.

Ἡ κατὰ μῆκος ἑκτασίς τῆς Σπάρτης ἦν ὡς εἰκάζεται 25 λεπτῶν· ἐρείπια αὐτῆς σώζονται πρὸς ἀνατολὰς τῆς νεωτέρας πόλεως τοῦ Μιστρά· εἰς δὲ ταῦτα λείψανα τῆς ἀκροπόλεως καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς ναῶν ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου τῶν λόφων, καὶ ἔχνη πολλὰ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἃ εἶνε γνωστὰ ὅτι ἐκτίσθησαν κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους αἰῶνας καὶ εἶνε κατασκευασμένα ἐκ κεράμου.

Ἐξω τῶν τειχῶν σώζεται οἰκοδομὴ τετραγώνου κατασκευασμένη ἐξ ἀρχαίων λειψάνων, ἐντὸς αὐτῆς δὲ κτίριον θεωρούμενον ὡς ὁ τάφος τοῦ Λεωνίδα. Τὸ κτίριον τοῦτο σύγκειται ἐξ ὑπερμεγέθων ὀγκῶν λίθων· τὸ μῆκος ἐνός λίθου δὲν ἐμέτρησα ἦτο 5 περίπου μέτρων καὶ 1 1/2 τὸ πᾶχος· τῇ ἀληθείᾳ ἄξιος τάφος τοῦ ἥρωος. Κατὰ τὸ πρὸς ἀνατολὰς μέρος τῆς Σπάρτης τὸ πρὸς τὸν Εὐρώταν, ὑπάρχει φάραγξ ἀπότομος καὶ βαθεὶα 50 ποδῶν καὶ ἐπ' αὐτῆς ἦν οἰκοδομημένον τεῖχος τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ἐπὶ δὲ τοῦ ποταμοῦ ἦν γέφυρα ἥς σώζονται τὰ λείψανα, τὸ δὲ θέατρον τὸ ἐκ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων κείμενον πέραν τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς πόλεως, μόνον ἐκ τῆς θέσεως ἐγνωρίσαμεν, καθότι οὐδὲ ἔχνος βλέπει τις σήμερον· οἱ κάτοικοι τῆς νέας Σπάρτης μετεχειρίσθησαν ὡς λατομεῖα τὰ ἐδῶλια τοῦ θεάτρου. Ἐντεῦθεν ἰστάμενός τις ἔχει μεγαλοπρεπεστάτην θέαν τοῦ Ταύγету καὶ σὺν αὐτῇ μαγευτικὴν φύσιν, τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα καὶ τὴν κατάφυτον πεδιάδα τὴν μεταξὺ τῶν ἐρειπίων τῆς Σπάρτης καὶ τοῦ Μιστρά.

Ὁ Μιστράς ἀπέχει 1 περίπου ὥραν τῶν ἐρειπίων τῆς Σπάρτης πρὸς δυσμὰς καὶ κεῖται ἐπὶ κατωφερείας ὄρους κρημνώδους καὶ ἀποτόμου. ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους ὑπάρχει φρουρίον ἔχον πύργους ἀρχαίας κατασκευῆς· ἡ δὲ πρὸς τὸ νότιον τοῦ φρουρίου πλευρὰ αὐτοῦ εἶνε διεσχιμένη ἐκ σεισμοῦ ὡς φαίνεται. Τὸ ὄρος τοῦτο

εἶνε μέρος τοῦ Ταυγέτου καὶ κατὰ τὰς ὑψορείας αὐτοῦ ῥέει ὁ Παντελεήμων ῥυαξ ἄφθονος, χωρίζων τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν δύο αὐτῆς προαστείων, καὶ ἐπὶ τοῦ ῥυακος ὑπάρχει γέφυρα συνεννοῦσα τὰς δύο αὐτοῦ ὁχθας.

Πρὸς τὸ ἀνώτατον μέρος τῆς πόλεως σώζονται παλαιὰ οἰκήματα Γοθικῆς κατασκευῆς, ἐν οἷς ὥκουν ὡς φαίνεται οἱ ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως δεσπόται τῆς Σπάρτης.

Μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν πόλεων εἰσὶν αἱ Ἀμυκλαί, περίφημοι καταστάσαι διὰ τὸν ἐκεῖ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος θρόνον τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος, ἔργον Βαθυκλέους τοῦ Μάγνητος δὲ προσέφερον οἱ Σπαρτιᾶται εἰς τὸν θεόν, ἀπέχουσι τῆς Σπάρτης ὡς εἰκοσι στάδια πρὸς μεσημβρίαν, ὀλίγον ἀπωτέρω τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ Εὐρώτα. Ἐκτίσθησαν δ' ὑπὸ Ἀμυκλα τοῦ Λακεδαιμόνος δὲ ὠνόμασεν αὐταὶ ἀφ' αὐτοῦ. Ἐν Ἀμυκλαῖς ἐκτὸς τοῦ μεγαλοπρεποῦς θρόνου τοῦ κολοσσαίου ἀγάλματος τοῦ θεοῦ τούτου περιεῖχοντο καὶ τὰ ἀγάλματα καί τῶν πλείστων ἄλλων θεοτήτων τῶν Δωριέων. Αἱ γυναῖκες τῆς Σπάρτης ὕφαινον κατ' ἔτος χιτῶνα διὰ τὸν Ἀμυκλαῖον Ἀπόλλωνα καὶ ὠνόμαζον Χιτῶνα τὸ οἶκμα ἐν ᾧ εἰργάζοντο. Ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν Ἀμυκλῶν κεῖται νῦν τὸ χωρίον Σκλαβοχωρὶ καλούμενον, ἔνθα εὐρέθησαν λείψανά τινα, ὡς τεμάχια κίωνων, ἐπιγραφὰ καὶ ἄλλα, ἀλλὰ πάντα εἶνε Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Ὁ **Leak** ὡς καὶ ὁ **Curtius** θεωροῦσι τὴν Ἀγίαν Κυριακὴν (λόφον 1 ὥραν μακρὰν τῆς Σπάρτης καὶ $\frac{1}{4}$ τοῦ Σκλαβοχωρίου) ὡς τὸν ναὸν τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος. Ἐπὶ τῆς νῦν ἐκκλησίας τῆς Ἀγίας Κυριακῆς εἶδομεν πολλοὺς λίθους μεγάλους ἀπελεκήτους, οἱ ὅποιοι ἐχρησίμευον διὰ τὸ περιτείχισμα τοῦ ναοῦ, πολλὰ θραύσματα ἀγγείων ἑλληνικῆς ἐποχῆς ὡς καὶ μίαν μεγάλην πλάκα ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐντετειχισμένην μὲ ἐπιγραφὴν λίαν ἐξηλειμμένην καὶ δυσανάγνωστον, ἥς ἠδυνήθη νὰ ἀναγνώσω τὰ ἐξῆς γράμματα :

ΔΕΙΜΑΧΟΥ

ΟΥΝΕΚΘΕΟΚΗΠΡΕΟΣ

ΔΩΡΟΕΠΡΟΓ'

ΙΔΤΑ.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ καθηγητοῦ **Sayce** πιθανώτερον εἶνε νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐνταῦθα ἦτο ναὸς τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος διὰ δύο λόγους, πρῶτον ὅτι τὸ ἔδαφος ἐνταῦθα εἶνε ἐσπαρμένον μὲ πλῆθος Ἑλληνικῶν ἀγγείων καὶ δεύτερον ἕνεκα τῆς λαμπροτάτης αὐτοῦ τοποθεσίας, διότι τὸ Σκλαβοχωρὶ δὲν δύναται νὰ πείσῃ ἡμᾶς ἀρκούντως, ἕνεκα τοῦ χθαρροῦ ἐδάφους ἐφ' οὗ κεῖται τὸ νῦν χωρίον, ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ὠκοδόμητο μεγαλοπρεπὴς ναὸς μετὰ κολοσσαίου ἀγάλματος.

Ἐν Σπάρτῃ ἐπεσκέφθημεν τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, δι' ὃ ὀφείλεται μέγας ἔπαινος τῷ καθηγητῇ τοῦ αὐτοῦ Γυμνασίου καὶ ἐφόρῳ τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Μάτσα διὰ τὴν καλὴν κατὰ τὰς καὶ περιποίησιν τῶν ἀρχαιοτήτων. Ἐπίσης ἐπεσκέφθημεν καὶ ψηφιδετον ἔδαφος καλὸν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ὅπερ ἡγοράσθη ὡς εἶπον ἡμῖν παρὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας ἀντὶ 15 χιλιάδων δραχμῶν, παριστάνει δὲ τὴν Εὐρώπην ἐπὶ ταύρου μετὰ δύο ἐρώτων ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἐν ᾧ ὁ πρὸς δεξιὰν ἐφθάρη ἡδὴ κατὰ τὸ ἄνω ἡμῖς πλησίον τούτου καὶ ἀπέναντι εὐρέθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἕτερον ψηφιδετον, ὅπερ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἴδωμεν, διότι μένει εἰσέτι τεθαμμένον ἕνεκα τῆς ὑπερόγκου ἀξίας ἣν ὁ ἰδιοκτήτης ζητεῖ.

Ὡς ἀναφέρει ἡμῖν ὁ **Leak** πλησίον τοῦ χωρίου Βαφιῶ (ἀρχαῖα Φαρά) κειμένου παρὰ τὰς ὁχθας τοῦ Εὐρώτα 45 λεπτὰ ἀπὸ τοῦ Σκλαβοχωρίου εἶδεν ἐρείπια ὑπογείου τινὸς δωματίου ὁμοίου τοῦ τῶν Μυκηνῶν. Ἰνα εὐρώμεν τὸ χωρίον Βαφιῶ πολλὰς ὥρας καὶ πολλοὺς κόπους ἐδαπανήσαμεν, καθότι—πράγμα παράδοξον—οὐδεὶς ἐκ τοῦ παρακειμένου χωρίου ἐγνώριζεν αὐτὸ οὔτε τοιοῦτόν τι ὑπόγειον δωματίον εἶχον ἰδεῖ. Μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις λίαν κεκμηκότες καὶ νήστες ἀπὸ πρῶτης εὐρομεν τέλος χωρικὸν τινα, ὅστις ὠδήγησεν ἡμᾶς ἐπὶ τῆς κορυφῆς λόφου τινὸς, ἔνθα μᾶς ἐδειξεν ὁπῆν, ἥτις, ὡς μᾶς εἶπε, γνωρίζει ἐκ παραδόσεως ὅτι φέρει ὑπογείως μέχρι τοῦ χωρίου Βαφιῶ, ἀπόστασιν 10 λεπτῶν τῆς ὥρας. Πράγματι δὲ εἶδομεν ἐκεῖ μεγάλους ὄγκους λίθων οὓς ὁ **Leak** εἶδεν ἐνταῦθα· δυστυχῶς ὅμως μετεχειρίσθησαν καὶ αὐτοὺς εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν αἰ κατόικοι τοῦ χωρίου καὶ δὲν σώζονται πλέον εἰμὴ 4 ἐξ αὐτῶν. Ἐλησμόνησα ν' ἀναφέρω ὅτι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τούτου ἦσαν κεκρυμμένοι 8 ἄνθρωποι ὀπλισμένοι, οἱ ὅποιοι, ὡς μοι εἶπεν ὁ ὀδηγὸς ἡμῶν, ἦσαν φυγόντες καὶ διὰ νεύματος μᾶς ὑπέδειξεν ὅτι πρέπει τάχιστα ν' ἀπέλθωμεν. Εὐτυχῶς ἐπρόλαβামεν πρὸ τοῦ νὰ συνεννοηθῶσι μετὰ τῶν καὶ ἀνεχωρήσαμεν καὶ οὕτω διεφύγομεν προφανῆ κίνδυνον, ἂν ὅχι τῆς ζωῆς, τοῦλάχιστον τῶν χρημάτων ἡμῶν.

Σκοπὸν εἶχομεν ἀπὸ Σπάρτης νὰ οδεύσωμεν πεζῇ διὰ τῆς Μεγαλοπόλεως, Τριπόλεως εἰς Μυκῆνας, καὶ διὰ Ναυπλίου νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἡ χιὼν κατέκλυσε τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων καὶ ἀπέκλεισε τὰς διόδους οὕτως, ὥστε νὰ καταστῇ ἡ τοιαύτη διὰ ξηρὰς πορεῖα ἀδύνατος, ἐν ᾧ ἔπρεπε καὶ γυμνόποδες νὰ διέλθωμεν οὐχὶ ὀλίγους χειμάρρους, διὸ ἠναγκάσθημεν καὶ πάλιν νὰ καταβῶμεν εἰς τὸ Γύθειον. Εὐτυχῶς ἡ ὥρα τοῦ ἀπόπλου τοῦ ἀτμοπλοίου ἦτον ἐγγύς, ὥστε ἐπ' ὀλίγον μόνον

ἀπληγασάμεν νῦν τῆς ξενείας τοῦ γνωστοῦ ξενοδοχείου.

Ἀθήνησι.

Π. Γ. ΚΑΤΡΟΜΕΝΟΣ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Εἰς τὸν Ἀγαθόπουλον ἀνήγγειλέ τις ὅτι ὁ φίλος του Κ. . . ἀπέθανεν ἐν Πάτραις.

— Ἀδύνατον, ἀναφωνεῖ ὁ Ἀγαθόπουλος, ἐγὼ εἶχα γράμμα του πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, καὶ ἂν ἐπάθαινε ἓνα τέτοιο πρᾶγμα, βεβαίως θὰ μοῦ τὸ ἔγραφε.

Ὁ φιλάργυρος Μ* ἐξήρχετο πρὸ ἡμερῶν μετὰ τινος φίλου του ἐκ τῆς ἐκκλησίας, ὅπου εἶχεν ἀκούσει συγκινητικὸν λόγον περὶ φιλανθρωπίας. Εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ πλήθος ἐπαιτῶν ἔτεινον μεθ' ἑκαστῶν τὰς χεῖρας, εἰς ἃς ἕκαστος τῶν ἐξερχομένων ἔρριπτε κατ' ἀρέσκειαν. Μόνος ὁ Μ* ἔμενεν ὅλως ἀνάληγτος. Καὶ ἐπειδὴ ὁ φίλος του τὸν κατέκρινε διὰ τοῦτο

— Νὰ σοῦ 'πῶ, λέγει ὁ φιλάργυρος, αὐτὸ τὸ κἄνῳ ἴσα ἴσα γιὰ νὰ μὴ παραβῶ τοὺς λόγους τοῦ Εὐαγγελίου

— Ἀ! αὐτὴ δὲ ἡ εἰρωνεία καταντᾷ πλέον ἀηδία!

— Ἀκουσε 'δῶ λοιπόν, νὰ σοῦ 'πῶ δὲν λέγει τὸ Εὐαγγέλιον: μὴ κάμνεις εἰς τὸν ἄλλον, ὅ,τι δὲν θέλεις νὰ κάμνουν καὶ εἰς ἐσέ οἱ ἄλλοι;

— Ἐ! λοιπόν;

— Ἐγὼ δὲν θέλω νὰ μοῦ κάμνουν ἐλεημοσύνη, καὶ γιὰ τοῦτο δὲν κάμνω κι' ἐγὼ εἰς κανένα!

Παρίσταντο ἐν τῷ θεάτρῳ τραγωδία τις τοῦ ποιητοῦ Μ* παρόντος εἰς τὴν παράστασιν. Πλησίον αὐτοῦ ἐκάθητο δικαστής, ὅστις εἰς τὴν δευτέραν πρᾶξιν ἔκλινε τὴν κεφαλὴν, ἀποκοιμηθεὶς βαθύτατα. Τοῦτο ἰδὼν ὁ ποιητὴς ἐγείρεται καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν παρακαθήμενον θεατὴν λέγει:—Κύτταξέ τον! νομίζει πῶς εὐρίσκεται εἰς συνεδρίασιν τοῦ δικαστηρίου!

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἡ δυστυχία εἶνε τὸ μόνον βάρος, ὅπερ ἀποβαίνει τόσῳ μᾶλλον βαρύτερον ὅσῳ πλειότεροι εἶνε οἱ φέροντες αὐτή.

Ὅταν τις δὲν τολμᾷ νὰ εἴπῃ ὅ,τι σκέπτεται, καταντᾷ νὰ μὴ σκέπτεται παρὰ μόνον ὅ,τι τολμᾷ νὰ εἴπῃ.

Διὰ τῆς ἐκδικήσεως γίνεσαι ἴσος πρὸς τὸν ἐχθρόν σου, διὰ τῆς συγγνώμης γίνεσαι ἀνώτερος αὐτοῦ.

Πρὸς ἐκτίμησιν τῆς δυστυχίας ὑπάρχει μέτρον τι λίαν εὐκολόν, ὅπερ σπανίως δύναται νὰ μᾶς ἀπατήσῃ. Εὐθύς ὡς δυσάρεστόν τι συμβῇ ἡμῖν ὀφείλομεν νὰ ἐρωτῶμεν: Ἀρά γε θὰ τὸ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη μετὰ ἐν ἔτος τὴν αὐτὴν ἡμέραν; Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην θὰ ἔχῃ ἀρά γε τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐπίδρασιν τινα ἐπὶ τῆς ζωῆς μου; Ἐὰν ἡ ἀπόκρισις εἰς τὰς ἐρωτήσεις αὐτὰς εἴνε καταφατική, δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν τὸ συμβᾶν ἡμῖν δυστυχίαν. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει δὲν πρέπει νὰ μεριμνήσωμεν περὶ αὐτοῦ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Κατὰ στατιστικὴν ἄρτι δημοσιευθεῖσαν ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις ὑπάρχουσι νῦν 756 ἐργοστάσια βάρβακος. Ἐκ τούτων 439 εἰσὶν ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς Πολιτείαις, 139 ἐν ταῖς κεντρικαῖς, 161 ἐν ταῖς μεσημβριναῖς καὶ 17 ἐν ταῖς δυτικαῖς. Ἐπασχολοῦνται ἐν πᾶσι κεφάλαια 208,280,346 δολλαρίων, αἱ δὲ ἄδρακτοι ἀνέρχονται εἰς 10,653,435.

Ἐν ταῖς ἐργοστασίαις τοῦ βάρβακος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἐργάζονται 174,659 ἄτομα, ἐξ ὧν 84,539 γυναῖκες μὴ ὑπερβάσαι τὸ δέκατον ἔκτον ἔτος καὶ 13,213 ὑπερβάσαι τὴν ἡλικίαν ταύτην.

Συνέστη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν Λονδίῳ θρησκευτικὴ αἵρεσις αὐτοκαλουμένη «Peculiar people», τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἐν περιπτώσει ἀσθενείας, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐννοοῦσι νὰ προσκαλέσωνιν ἱατρὸν διότι, ὡς λέγουσιν, «οὐδαμοῦ τῶν Ἀγίων γραφῶν σημειοῦται ὅτι οἱ τότε ἄνθρωποι ἐπεκαλοῦντο ἐν ταῖς ἀσθενείαις τῶν τοὺς ἱατρούς». Ὅταν δὲ μέλος τι τῆς αἱρέσεως ἀσθενῇ, τὰ λοιπὰ προσεύχονται ἀπλῶς ὑπὲρ τῆς ἰάσεως αὐτοῦ καὶ ἀναμένουσι.

Ἀνακριτὴς τις ἐξακριβώσας ὅτι ὁ θάνατος τῆς θυγατρὸς μέλους τινὸς τῆς «Peculiar people» προῆλθεν ἐξ ἐλλείψεως περιποιήσεως καὶ νοσηλείας, ἀνέφερε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν δικαιοσύνην. Καὶ ἴσως μὲν κατορθώσῃ αὕτη νὰ προστατεύσῃ τὰ τέκνα ἀπὸ τῆς ἡλιθιότητος τῶν γονέων τῶν, ἀλλὰ πῶς θὰ πειθαναγκάσῃ τοὺς ἐνηλίκους ἀσθενοῦντας νὰ προσκαλέσωνιν ἱατρὸν καὶ νὰ λάβωσι τὰ ὑπ' αὐτοῦ διορισθέντα φάρμακα;